

הכח האדיר שבהבלגה

לא פעם אנו מוצאים את עצמנו כהורים, או כמחנכים, ניצבים בפני התלבטות - להגיב או לא להגיב? לומר או לא לומר? האם עליי לשתוק ולהתעלם, או אולי להיפך, תפקידי לעת הזאת להגיב מיד, כאן ועכשיו?

כיצד נדע מהי הדרך הנכונה באופן התגובה?

נקדים ונשאל, האם יש דרך אחת ברורה או שמא תלוי בכל מקרה לגופו?

ננסה מעט לפתח את הדברים ולבחון את עצמנו תחילה, מהיכן מגיעה ונובעת תגובתנו כלפי פעולה או מעשה של תלמידינו או ילדינו? האם ממקום של דאגה אמיתית לילד, רצון חזק להועיל לו, להדריכו או ליישרו בנתיב הנכון, או בגלל שקשה לי לראות את מי שקרוב אלי מאוד, כמו בני, או מי שמתקוקף תפקידי אני ממונה על חינוכו כמו תלמידי - מתנהג כך, כי לא מתאים לתלמיד שלי להתנהג כך, ופעמים רבות אף עולה החשש של "מה יאמרו עלי שכך בני או תלמידי מתנהגים", וכביכול הרי זו הוכחה שנכשלתי בחינוכם?

האם החרדה והפחד שלא נצליח, או שאנו לא כל כך מוצלחים או מושלמים מפעילה אותנו, או הדאגה הכנה והאמיתית לתלמיד/בן.

ואם נעמיק מעט לחקור, אולי בעצם בהתנהגותו הוא מעורר אצלנו כבוגרים זיכרונות שליליים מתקופת ילדותנו שאיננו רוצים לראותם אצלו... שלא יחזור על טעויות שעשינו או שבאמצעותו אנו משכפלים סוגי התנהגויות שנהגו כלפינו.

כמובן שהדברים ארוכים ורחבים אך ננסה לעמוד על יסוד אחד בהם:

אל תחפש אשמים

תחילה וראש נקדים שבכגון זה ובעוד הרבה נושאי חינוך אחרים, כלל נקוט הוא בידינו - לא לחפש אשמים.

כאשר עסוקים בסוגיה חינוכית, אם נתחיל 'לחפש אשמים' כפתרון לבעיה, לא נמצא תועלת, מפני שחיפוש זה גורם לסטייה מהנושא העיקרי, ולעיתים אף מעבר לעניין שבו רצוננו להשפיע. ברור שרצוי, ואף נצרך, להבחין בנקודת הבעיה או בפרטי הנידון, ולעיתים אף לנגוע בנקודות בגינן מגיע הדבר למבוי סתום, אך לא במישורים של "אשמה".

תמיד ראוי להתבונן בגופם של דברים, לנסות למצוא פתרונות לאור המצב או הסימולציה שנוצרה, אבל בלא שום קשר ל"מי אשם"!!! מה גם שלא פעם כאשר נתור אחרי אשמים ולא נמצא כאלו, אנו עלולים בסופו של דבר להאשים את עצמנו, כהורים או כמחנכים, האשמה שלעיתים יוצרת סוג של "הלקאה עצמית", והדבר גרוע מאוד.

ידוע שיש הבדל והחצנה ברורה בין **לקיחת אחריות**, שזהו דבר מבורך ואף מוכרח, לבין **הלקאה עצמית**, שהיא מיותרת לגמרי וחסרת תועלת (ופעמים אף מציקה ומפריעה...). ולגופו של עניין:

ברור הדבר שכמעט ואי אפשר לקבוע מסמרות או כללים קבועים בהנהגה ובדרך הנוגעת לשאלות מעין אלו, כיון שבאמת כל מקרה לגופו, ופעמים רבות מלבד "ידע", צריך קצת "חכמה", וכמו שאומר הפתגם: אל תהיה צודק – תהיה חכם! כי באמת יש לדעת כיצד ואיך ומתי לנהוג כך או אחרת.

התגובה והשתיקה-זה מול זה

ניגע בשתי נקודות יסודיות.

האחת - הכח המניע לתגובה.

השניה - העוצמה שבשתיקה.

אלו שתי פונקציות אנושיות, ההפוכות לכאורה זו מזו, ונבאר:

ידוע על דרך הכלל שתגובות האדם כלפי הסובב אותו באים מחמת ומכח תפיסות עולם שלו כלפי התרחשויות שעבר, ידיעות שצבר, ניסיון חיים ועוד. עד כדי שהוא עלול להגיע למצב בו הוא רואה ושומע את מה שנפשו חפצה לראות ולשמוע, אף שייתכן שבין מה שנאמר או מה שנראה לבין מה ששמע או ראה באמת, אין קשר ודמיון במציאות. אכן, קודם שנבין כיצד ומדוע הדבר קורה, נפתח נא פתח בדברים בפרשתנו, פרשת מקץ, בה נאמר:

"וירא יוסף את אחיו ויכירם ויתנכר אליהם וידבר איתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבור אוכל. ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" (בראשית מב, ז-ח). יש להתבונן, מדוע כפלה התורה שוב לומר "ויכר יוסף את אחיו" אחר שכבר הודיעה לנו זאת בפסוק הקודם - "וירא יוסף את אחיו ויכירם".

כמו כן רש"י מבאר על פי חז"ל שהם לא הכירוהו כיון שבשעת המכירה היה בלא חתימת זקן, וכעת צמח זקנו.

ולכאורה הוא דבר פלא, הרי על פי קלסטר פניו, פרצופו ועיניו ושמיעת קולו, ודאי שהיו יכולים לזהותו?

ובאמת, מעשים שבכל יום שנפגשים שני חברים שלא ראו זה את זה שנים רבות, על אף שהשתנה מראיתם בחתימת זקן, והם מכירים ומזהים אחד את זולתו, ומדוע כאן לא הכירוהו? ונראה שהביאור בזה מונח בדברי האור החיים הקדוש כאן שכתב וז"ל:

"ויכר יוסף. פירוש, הגם שהוא הכירם לצד שהניחם בחתימת זקן, ומטבע אנושי כשתיוולד הידיעה בלב אחד מהשניים, גם בלב השני יתעורר בחינה הזיכרון, כי הלבבות יגידו סודות נעלמים כאומרים 'כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם', וידקדקו בעיניים במצח בדיבור, והידיעה הולכת וגדלה עד שישלים הבחון, אף על פי כן מודיע הכתוב שהם לא הכירוהו, והטעם לצד ראותו ברום המעלות החליטו הבחינה והרחיקו מליבם מחשוב דבר זה".

מבואר מדברי האור החיים, שאף שמצד הטבע והמציאות היו צריכים להכירו למרות חתימת הזקן שעליו, מכל מקום כיון שלא האמינו שיהיה אחיהם ברום המעלות ויגיע למלוכה, הרחיקו מליבם אפשרות זו עד כדי שלא הכירו בכלל שזהו יוסף אחיהם.

האדם רואה מה שנפשו וליבו חפצים, אם ירחיק מליבו וידחה אפשרות מסוימת של דבר ששייך במציאות, הוא יראה ויבין זאת באור אחר, שלא כפי המציאות.

ייתכן לפי זה שאם היה בא אדם מאותו דור שהכיר את יוסף קודם לכן, קודם שהיה בחתימת זקן, הוא אכן היה מזהה העומד לפניו, אך האחים לא הכירוהו כי הרחיקו מליבם אפשרות זו שזכה אחיהם להגיע לכזאת מעלה עד כדי שלא זיהו אותו כלל, ואף לא בספק הרחוק ביותר.

לא בכדי ייתרה התורה פסוק, ללמדנו יסוד גדול!
 אדם רואה מה שרוצה לראות, ולא רואה מה שאינו רוצה לראות, מה שלבו ונפשו חפצים שם הוא
 נמצא וממילא זה מה שרואה!

יסוד זה מבואר בגמרא (גיטין מה, א) שם מסופר שבנותיו של רב נחמן, היו בוחשות בקדרות
 רותחות בידיהן, כך שהרואה אותן היה סבור שצדקניות הן, ולכך אין האש שולטת בהן. על זה
 הוקשה לרב עיליש, הלא אמר שלמה בקהלת "אדם אחד צדיק מאלף אנשים מצאתי", אך "ואשה
 צדיקה בכל אלה לא מצאתי", וקשה, הרי יש את בנותיו של רב נחמן שהן צדקניות, וכדי שיתברר
 לרב עיליש שמה שלא שלטה בהן האש אינו מחמת צדקות, גרם להן דבר זה שנשבו בנותיו של רב
 נחמן, ואף רב עיליש נישבה יחד עמן.

יום אחד, ישב ליד רב עיליש אדם אחד שהיה מבין בלשון הציפורים, פרח שם עורב וקרא. שאל רב
 עיליש את היושב לידו, מה אמר העורב? אמר לו הלה, שהעורב אומר "עיליש בָּרַח! עיליש ברח!",
 כלומר שכעת יש בידך את האפשרות לברוח". אמר רב עיליש, איני מאמין לדברי העורב, משום
 ששקרן הוא, ואיני סומך עליו כי דרכו לשקר בשליחותו, כמו שמצינו שלא עמד בשליחותו של נח.
 בינתיים באה יונה והמתה, שוב שאל רב עיליש לאותו אדם, מה אמרה היונה? ענה לו: אף היא
 אומרת "עיליש ברח עיליש ברח". אמר רב עיליש, כנסת ישראל משולה ליונה, כמו שכתוב "ונתי
 תמתני" ואם קראה לי היונה, רמז הוא עבורי שמתרחיש לי נס ואכן אוכל לברוח. וכו' עיי"ש.
 וכתב הגאון רעק"א בגליון הש"ס שם "וז"ל: "בערוך הביא מסוגיא זו שרב עיליש ידע שיחת עופות,
 וכבר השיגו בסדר הדורות שכאן משמע בהיפוך".

ובאמת, דברי הערוך צריכים ביאור, כיצד למד מדברי הגמרא כאן שרב עיליש ידע שיחת עופות בזמן
 שבגמרא מפורש שהוא שאל את הרועה הגוי שהיה בקי בצפצופי הציפורים וקריאות העורבים. ומזה
 ודאי מוכח שלא היה בקי בשיחת עופות?

וכתב הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ליישב (שיחות מוסר מאמר כז תשל"א) על פי דברי
 המהרש"א שם, שהקשה שלכאורה כשם שלא האמין רב עיליש לעורב במה שאמר לו ברח שכן
 הוא שקרן, כמו כן לא היה לו להאמין לאותו גוי (כמובא ביעב"ץ שם) שמא שקרן הוא, עיי"ש
 במהרש"א.

וכנראה שקושייה זו עמדה לנגד עיני הערוך ולכן הביא רביה שרב עיליש עצמו היה יודע ובקי בשפת
 הציפורים, ומה ששאל את הגוי על כך, הוא משום שרב עיליש חשד את עצמו שמא שומע באזניו
 מה שליבו חפץ לשמוע, ולכן שאל את הגוי לפשר הדברים, וכיון שאף הוא העיד ששמע כן, או אז
 ידע רב עיליש כי אמת הוא מה ששמע באזניו, ומיושבת קושית המהרש"א ומאירים דברי הערוך.
 וכתב הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שמדברי הגמרא הללו למדנו יסוד גדול וחשוב על תכונה הנמצאת
 באדם - שרוצה לשמוע מה שתאב הוא לשמוע.

כח הראיה מוטבע בנפש

על דרך זה ניתן לומר כי אדם רואה ומבין דברים כפי שהוא רוצה להבינם, ומעשים שבכל יום עדים
 אנו להבחין כיצד הוא מפרש דברים, רואה את מהלך החיים, מדמיין דמיונות, הכל לפי משיכת נפשו
 ונטיות לבו.

כשאדם מרגיל את תכונות נפשו בפיוקים ומרבה להתלונן, כמעט בכל דבר שייקרה בדרכו הוא
 יראה את הצד השלילי, עד כמה הדבר לא תואם את תכונות נפשו ורצונותיו, אך אם הוא בעל מרץ
 ואינו מתעצל, מקבל את מציאות חייו כמות שהיא ומרבה לשמוח במה שיש, כמעט בכל דבר
 שיראה, יבין זאת באור חיובי, ויסתכל תמיד על הצדדים הטובים שיש בכל דבר ועניין.

כך מוטבע בתכונות נפש האדם.

תכונת נפשו של בלעם

מן הגרא"מ שך זצוק"ל, בהקדמה לספרו "אבי עזרי", הביא מה שביאר מהרי"ל דיסקין בהרחבה אודות נבואתו של בלעם.

ותמצית דבריו, שהיתה תכונת נפשו של בלעם נפש רחבה ורעה באופן שהיה משחית את לבו ונפשו במזיד באופן שכל הנבואות שמקבל ייחקקו בליבו ובנפשו נפש רעה ושפלה, וממילא יתורגמו בצורה שלילית וקשה. והם הם הדברים, כשהנפש לוקה, ממילא רואה האדם את מה שהוא תאב ורוצה לראות, ושומע את מה שהוא תאב ורוצה לשמוע!

דיוק בהעברת דעת תורה

הרבה פעמים שומעים ואף קוראים בספרים שגדולי ישראל מתלוננים על כך שיש מפיצים שמועות שוא וכזב ואומרים בשמם דברים שלא אמרו.

והדברים מבהילים ממש!!!

כיצד יכול אדם לומר בשם גדול בישראל דבר שלא נאמר? היאך אינו מפחד ממאמרם ז"ל שהתרו - הזהרו בגחלתן!!!

אף שבעוה"ר ישנם מיעוט שכנראה לא מבינים עד כמה חמורה וקשה הפגיעה בגדולי ישראל, אך נראה שרוב השמועות יוצאות מפי אלו ששמעו וראו את מה שהם רצו לשמוע ולראות, ולא את מה שאותו גדול באמת אמר והתכוון לומר להם.

ולעניינו, למדנו שמן הסתם שלא במתכוון, ולעיתים אפילו שלא במודע כלל, מובל האדם למקום של תגובות, יחסי שיפוטיות כלפי דברים שקורים סביבו, כאשר המבט מגיע מאותה נקודה בה פתחנו, הכל על פי תפיסות עולמו מידותיו, ידיעותיו, ערכיו, אורחות חייו, ילדותו, ועוד...

כל זה עלול להביא אותו למקום של נגיעה עצמית אשר איננה עולה בהכרח בקנה אחד עם המציאות שמתרחשת סביבו.

זהירות בתגובה ושקילת כל פעולה

ראוי ורצוי שנדע שלא תמיד תגובתנו כלפי הסובב אותנו יוצאת ממקום נקי המבטא את הרצון הבלעדי להועיל, אין זה מן הנמנע שהתגובות נובעות ממקום של לחץ או חשש מפני הבאות. ועל כן ייתכן אף שמה שראינו מול עינינו או שמענו במו אזנינו, אינו מקבל את הפירוש הנכון שאליו הילד או החניך התכוון.

ודוגמא אחת מיני רבות:

היה ילד שמאוד אהב את המורה שלו ונהג לשתף אותו בכל העובר עליו. יום אחד הגיע הילד לכיתה בבוקר כאשר שעון חדש ענוד על ידו. הוא רצה כבר להראות את השעון למורה אך בדיוק באותו יום התעכב המורה ואיחר. ברגע שהוא נכנס לכיתה, הילד, שכבר לא התאפק, רץ לכיוונו תוך כדי שהוא מסמן עם היד על השעון... המורה חשב שהילד מעיר לו על האיחור והתמלא זעם, חצוף שכמותו! הוא לא מתבייש? כעס. ואף העניש אותו...

תלוי איך אתה מפרש וכיצד אתה מסתכל על הדבר, הילד בסך הכל רצה להראות את הערכתו למלמד, ולכן שיתף אותו בשמחתו, ואילו הוא פירש זאת להיפך.

כמה זהירות צריך בחינוך התלמידים. לכן, ראוי כמובן לשקול כל תגובה ולבחון כל פעולה, לבדוק מהיכן היא מגיעה והאם היא מבטאת תמונת מצב המשקפת באמת את המציאות, וכל זה כמובן מבלי לאבד את הבטחון העצמי שלנו בדרך הנהגתנו עם הבנים או התלמידים.

איפוק זה כח!

ונקודה נוספת חשובה כאמור, והיא - הכח שבהבלגה או הכח שבשתיקה. ובקצרה נסביר:

בשתיקה יש עוצמה, בהבלגה יש אמירה מאוד גדולה.

כמובן כאשר היא באה במקומה.

הרבה פעמים במהלך חיינו הגענו למצבים שבהם השתמשנו בשתיקה כאמצעי להגיב או להביע את דעתנו, על משקל "יש דברים שהשתיקה יפה להם" או "שתיקה שווה זהב". בדרך זו הפגננו כוח מסויים, גם כשהיה מדובר בסך הכל בשתיקה ובהבלגה בלבד.

רבותינו השתמשו בכח זה כדי להסביר לנו עד כמה הוא עצום, ושהוא למעשה גבול וגדר כדי להשיג את הטוב. למשל, המשפט "סייג לחכמה - שתיקה" נועד להבהיר לנו שחוכמתו של האדם מוגבלת, אך לעיתים היא מעביינת, עמוקה ואף קולעת למטרה. אולם חכמה ללא ביקורת וללא סייגים עלולה להגיע למקומות של טעות וחוסר הבנה. הסייג המשמעותי ביותר של האדם החכם היא יכולתו לשתוק, לעצור מעט ולהתבונן. גם אימרתו של רבן שמעון בן גמליאל - "כל ימי גודלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה" – מגלה לנו גדר וסייג שנבנים באמצעות השתיקה, דהיינו, השתיקה הינה יכולת עצומה להשתלט על תגובות בלתי רצויות, כגון בזמני התפרצויות כעס וכדומה.

מדברים אלה מובן שכוחה של שתיקה הוא גדול ומשמעותי, עד שנאמר: "גם אוויל מחריש – חכם ייחשב!" – עד כדי כך!

ניתן להבין שהשתיקה במובנים מסויימים בונה את החכמה של האדם, והיא בעצם כלי להישגים גבוהים ונפלאים הן ברוחניות והן בגשמיות.

"חשבתי שאולי תשתנה בינתיים"...

ומן הראוי לציין כאן מה ששמעתי מהגאון רבי יששכר מאיר זצוק"ל באחת הפעמים שהיתה לי הזכות ונועדתי עמו, שנים ספורות קודם הסתלקותו. וכך היו דבריו:

"קשה היום למצוא משגיחים, כאלו שבאמת מבינים בחורים, שומרים על כבודם, ויודעים כיצד לעודד ולבנות בחור. אך אספר לך סיפור.

ר' ירוחם ממיר זצ"ל, הוא היה משגיח!!!

פעם היה בחור שלא היה מקבל כיבודים בישיבה, ואם קראוהו לעלות לתורה היה זה רק בעליית חמישי, אף פעם לא היו מזמינים אותו לגשת לעמוד בתפילת מעריב שהיא חשובה... והוא נשבר מכך, עד שהחליט לעזוב את הישיבה, ומשגמר אומר לקח את חפציו ויצא לדרך.

לפני שהוא עולה לרכבת לפתע הוא רואה את אחד הבחורים רץ לעברו וצועק "המשגיח קורא לך!" מפאת הכבוד שרחש הבחור למשגיח, החליט לשוב על עקבותיו ולברר במה מדובר. כשהגיע, שאלו המשגיח "מה קרה?"

והבחור ענה "המשגיח שובר אותי, לא מכבדים אותי כאן"...

המשגיח לא נבהל ואמר לו "הכבוד שלך חשוב לך, והכבוד של אחרים לא חשוב בעיניך"?
 התפלא הבחור "מה עשיתי? במי זלזלתי?"
 ואז הזכיר לו המשגיח: "לפני שנתיים היה בעל תשובה שהגיע להתארח בישיבה בשבת, וכיון שלא היה בקי עדיין בדרכי היהדות, הוא עלה בבוקר לבית המדרש כשנרתיק התפילין תחת חיקו והתכוון להניחם, אתה ראית את זה ושתקת! חיכית לרגע שהוא יוציא את התפילין מנרתיקם ואז יתבזה לעיני כל... רק ברגע האחרון ניגש אליו אחד הבחורים והעיר לו בשקט שהיום לא מניחים תפילין".
 הבחור שמע ושתק, אך לאחר מספר רגעים התנער ושאל: "אם כן, מדוע המשגיח אומר לי זאת רק עכשיו ולא כבר אז?"
 השיב לו המשגיח: "חשבתי שאולי תשתנה בינתיים, ולכן לא רציתי להעיר לך מיד ולבייש אותך!"
זה משגיח!!! סיים הגר"י מאיר זצ"ל.
 והדברים מדברים בעד עצמם!!
 בעומדנו מול אותם אלה אשר אנו אמונים על חינכם, ראוי ורצוי לדעת **שהשתיקה** לא פעם היא כלי חשוב מאוד, כלי חינוכי מופלא ונפלא, הפועל ומחולל לפעמים הרבה יותר מדיבורים ואמירות.

שלום תמורת שלום

ונסיים מאמרנו במעשה שרב הלימוד ממנו, עד היכן כוחה של שתיקה, שסיפר בעל המעשה עצמו:
 מעניין לראות איך תהליכים נעשים בעולם. לא תמיד אנחנו יכולים לראות את הקשר בין הדברים, בוודאי אם מדובר בעניינים שונים. אבל אם מתבוננים באמת, אפשר לראות את נפלאות הבריאה בהשתלשלות הדברים.
 סיפור המעשה יכול להתחיל לפני חודשיים ויכול להתחיל לפני שנתיים, תלוי איך מסתכלים על העניין. אתחיל במה שקרה לפני שנתיים, אבל לא אאריך בו כי העיקר הוא הסוף.
 אני אברך בן שלוש ושבע, אב לשבעה ילדים וסופר סת"ם במחוסן שבבנייננו, כלומר, אני יוצא מדי יום לעבודתי, קרוב מאוד לביתי, וסדר היום שלי נקבע על ידי הצרכים היומיים, שהם כמובן התפילה והלימוד בבית הכנסת השכונתי שלי ביתנו, וצרכיו של הבית, שהוא מהנגזרות של עבודתה של אשתי, שהינה מורה ואינה נמצאת כשהילדים חוזרים מהגן, לכן אני זה שממונה על השליחה בבוקר והקבלה בצהריים.
 הרבה פעמים אשתי עובדת שעות נוספות אחרי הצהריים. כיון שהתברכתי בבית שיש בו רק בנים, אני לוקח אותם איתי אל בית הכנסת, ושם אנחנו לומדים יחד, כדי להפוך את השעות הללו לאיכותיות וממצות. למה שם? כי בבית חסרה האווירה ויש הרבה פיתויים, ובבית כנסת תמיד יש עוד לומדים והאווירה של המקום תורמת ומאפשרת ללמוד גם למי שלא נמשך ללימוד. יוצא שהרבה פעמים מחצית מיומי היא בבית הכנסת, שלוש תפילות כסדר, שני שיעורים קבועים וגם לימוד עם הילדים. לעיתים אני מרגיש שאני ממש גר שם, וכל שאר היום תפל.
 כיון שכך, אני מאוד מעורב במה שקורה בבית הכנסת שלנו, אבל מרחוק. אינני טיפוס חברותי, לא מתערב, ואף פעם לא דחוף לי שישמעו את דעתי. אני עונה רק כשאני נשאל, וגם אז, לפעמים אומר שאני צריך לחשוב. בקיצור, אשתי קוראת לזה טיפוס נמנע, כלומר אחד שנמנע ממעורבות בכלל. אני לא חושב שאני טיפוס נמנע, אלא טיפוס לא נדחף, זה לא שאין לי דעה, יש ויש, אבל לא דחוף לי להגיד אותה, כשיש כל כך הרבה בעלי דעות שלא מסוגלים לחכות שישמעו את דעתם, למה לי להידחף?
 בבית כנסת שכונתי מטבע הדברים עולים הרבה מאד נושאים, החל מהכנסת ספר תורה מתוכננת וכלה, לדאבוננו, בפוליטיקה, אני שומע הכל מרחוק ולא מתערב כמעט. אבל בפעמים שאני פותח

את הפה כי הנושא לחוץ לי, אני מקבל מקום של כבוד, גם בעצם זה שכולם שומעים, גם הצעקנים הגדולים ביותר משתתקים, וגם משום שלדבריי יש משקל. אנשים חושבים שהם דברי טעם, מקשיבים ונוטים לקבל את דעתי, גם אם דעתם הייתה הפוכה לפני רגע.

כך התנהל הויכוח שהחל לפני שנתיים. שמעתי מה שאמרו בחצי אוזן, ולדעתי שני המחנות צודקים, כי כמו שסבא שלי היה תמיד אומר, שהבעיה בוויכוח היא בדרך כלל שכל הצדדים צודקים. אם אין מישהו שהוא צדיק והשני רשע, אם אין שקרן או ישר, שחור ולבן. זו בעיה, כי קשה לפסוק כשהכל מבולבל, היו לי את הדעות והרצונות שלי בקשר לעניין שנידון, אבל מכיון שאני לא נוהג להתערב, שמעתי ושתקתי כהרגלי.

העניין הלך והתדרדר והגיע למחוזות לא נעימים. למעשה אפשר לומר שבית הכנסת שלנו התפלג לשני מחנות, לא של אויבים אבל גם לא של אוהבים. דרכה של מחלוקת שגם אם היא מתחילה לשם שמיים מיד נכנסים לשם כל מיני דברים זרים ושיקולים שלא ממין העניין - שיקולי כדאיות ותועלת, אגו וכבוד, ומה יצא לי מזה, ולמה לשני יצא יותר. כך שמה שהתחיל כדבר לגיטימי הפך לביצה עכורה של מים מצחינים.

אי אפשר היה להשתיק או להשקיט את הסער. מדובר בבית כנסת אחד בשכונה, אין הרבה אנשים שיכולים להרשות לעצמם לא לבוא לבית כנסת הזה דווקא. אין לאן ללכת. ובכלל, בית הכנסת היה כל כך מרכזי בחיינו, שבוודאי שבשיש שם מחלוקת זה כמעט כמו שזה קורה בבית הפרטי. מי רוצה בזה בכלל? האווירה הייתה מאוד לא נעימה.

מדובר בעסק סבוך של אוי לי מיצרי ואוי לי מיצרי, שכן מה שיהיה בסוף זה שמישהו יישאר לא מרוצה.

היו אנשים שניסו לעשות סדר בדברים אך מסתבר שכולם הגיעו לאותה מסקנה, מדובר בעסק סבוך של אוי לי מיצרי ואוי לי מיצרי, שכן מה שיהיה בסוף זה שמישהו יישאר לא מרוצה. כלומר יותר מאחד, כי הצדדים נחלקו כמעט חצי בחצי, ומה שישיביע את רצונו של החצי הראשון יהיה בניגוד לדעתו המוחלטת של החצי השני.

כדי לנסות לפשר במחלוקת שהפכה ללהבה משתוללת יש צורך במישהו אמיץ שדעתו מקובלת על כולם, וזה עוד ניתן למצוא, אבל אותו אחד צריך גם זמן, כי כדי להרגיע את השטח נדרשות שיחות בארבע עיניים או בארבעים, כלומר דיבורים ופגישות. למי מאיתנו שהיה זמן לא הייתה דעה או מקובלות על הקהל, ולמי שהיה מקובל לא היה זמן, וכך לא היה מי שיטפל.

כשהלהבות היו גבוהות, הפסקתי כמעט לראות אותן, כי נפל עלי רוגזו של יוסי. יוסי שלי הוא ילד חכם מאוד, יותר מדי חכם אפילו, סקרן, חטטן, שואל שאלות, לא מקבל אף תשובה כמות שהיא, תמיד רוצה לדעת עוד. זה טוב בלימוד, אבל לא ממש טוב בחיים. אף משגיח לא אוהב שעל כל משפט שלו מציבים עשר הערות ועשר שאלות, אף מגיד שיעור לא סובל בחור שלא מקבל תשובות קצרות אלא בוחש ומעמיק ולא נותן מנוח.

גם לנו כהורים זה לא היה נוח, אבל אנחנו ראינו את היתרונות. יוסי היה תאב דעת, ואם מצאת את התשובה שהניחה את דעתו, ראית כי הוא באמת שמח. הוא לא היה קנטרן לשם קינטור אלא מרצון לדעת, ולא היה לו מספיק טקט לדעת איפה אפשר לחפור ואיפה לא כדאי. בקיצור, הוא לא היה טיפוס אהוב על חבריו ועל רבותיו והיו עליו הרבה תלונות, רק שכיון שהוא לא עשה כל רע, קשה היה להאשים אותו במשהו. ידענו שזה רק עניין של זמן, לא סבלו אותו בישיבה, היה מי שחיכה למשהו שיצדיק את סילוקו.

אני לא אומר את זה כדי להסביר מה שאירע הלאה או להצדיק את הבן שלי, הוא באמת עשה מה שעשה וסולק מהישיבה. אני לא חושב שהסילוק היה פרופורציונאלי למעשה, והעונש היה מוגזם, אולם אני מבין אותם. הם חיכו לזה, וכשהייתה להם הזדמנות ניצלו אותה עד תום, האם אני כועס? לא. אבל בהחלט כאוב מאוד, במיוחד שזה פגע בו בצורה כל כך קשה, עד שהוא לא רצה אפילו

לחשוב על ישיבה אחרת. רק לישיבה הזו אחזור! הודיע בעקשנות, שיראו שהם לא צדקו, שיבינו שהוא לא אשם. ובתרגום: שהגאווה שלו שהושפלה ונפגעה - תשוקם.

אנחנו, ההורים, חשבנו שזה הרי לא יתכן שהישיבה תחזר אחריו... וכי מה היא צריכה אותו? כל הנוגעים בדבר המשיכו בחייהם, רק אצלנו השעון נעצר. זו הייתה הצרה הכי גדולה שלנו, כי אפשר להבין שבן בגיל ההתבגרות עושה שטויות, אפשר להבין שהוא נענש, אפשר גם להבין שהוא נענש בצורה לא מיידית, אבל הכל בר תיקון. יש טעויות בעולם ויש עוד אופציות. אבל התגובה שלו שכמעט הפכה או לנער רחוב, גרמה לנו לנפילה בבית, לחרדה איומה ולסערה גדולה.

בדיוק אז התפוצצה המחלוקת בבית הכנסת במלוא עוזה, כשהייתי צריך פינה שקטה ללימוד עם הבן שלי. כשהוא היה צריך מקום בטוח להימלט אליו, הפך בית הכנסת שלו ממקום של שלוה ותורה למקום של מחלוקת, ריב ומדון. יום אחד, כנראה גם לי כבר לא היה כח לכלום, התערבתי באיזה ויכוח בבית הכנסת ואמרתי את דעתי בתקיפות, בסערה שכנראה הייתה בפנים, לא בגלל בית הכנסת, אבל היא פרצה אז במלוא הקיטור החוצה.

"לא מתאים לי", מלמלתי בחולשה, ממש לא מכיר את עצמי.
"במקום שאין איש...."
התחיל לצטט לי אותו חבר, "קדימה, אנחנו קובעים בבייתך אסיפה הערב."

המתפללים הביטו בי מופתעים. הייתה דקה ארוכה של שתיקה. ואז אמר מישהו: "אם אתה כל כך יודע מה לעשות, למה לא תיקח את העניינים לידיים? אתה היחיד שלא התערב במחלוקת, לא לקח צד ואין לו שום אויבים, ככה שכולם מוכנים לשמוע אותך. אז קדימה, נראה אותך עושה מה שצריך".

"לא מתאים לי", מלמלתי בחולשה, ממש לא מכיר את עצמי.
"במקום שאין איש...." התחיל לצטט לי אותו חבר, "קדימה, אנחנו קובעים בבייתך אסיפה הערב. אני תולה מודעה, תכין סדר יום ותנהל את הפגישה".
הייתי אז כל כך חלש שלא הגבתי אפילו, אבל כשסיפרתי לאשתי את העניין היא נבהלה. "עשרות אברכים אצלנו בבית?" תהתה, "תעשו את זה בבית הכנסת".
"אבל שם", הסברתי, "זה אזור המריבה. פה זה אזור ניטרלי. אולי זה באמת נכון לעשות את זה כך".

היא לא רצתה. הבנתי אותה, הדירה שלנו אמנם לא קטנה אבל סערה בוודאי תהיה, ילדינו לא יוכלו לישון ולא נעים מהשכנים. מה גם שהיא לא תכניס את כל האברכים בלי כיבוד, אז זה נפל עליה יותר מאשר עלי אפילו.

"את יודעת מה?" הבריק רעיון במוחי, "לא את ולא אני רוצים את זה. זה בניגוד לאופי שלנו, זה לא בשבילנו. אבל אנחנו צריכים זכויות, והבאת שלום בין אדם לחברו היא מהדברים הגדולים שעליהם העולם עומד. אנחנו זקוקים עכשיו לניסים בעניין יוסי. בואי נעשה מבצע בשבילנו, כמו שאנחנו עושים לפעמים לילדים, בפרסים ובנקודות, ניקח את הזכות הזו, נעשה אותה הכי טוב שאפשר ונצבור נקודות למען הבן שלנו. את הזכות הזו נעמיד לזכותו ולישועתו".

לזה היא הסכימה מיד, אך התברר שלא קל לאסוף זכויות. במשך חודש היו אצלנו שמונה אסיפות לילות מרובות אנשים וצעקות. הסלון שלנו שבו הצטופפו עשרות אברכים נלהבים נראה אחרי לכתם כמו חדר מלחמה. קדם לכך איסוף רציני במכולת השכונתית של עוגיות ושתייה לעשרות אנשים, וזה לא היה זול. הילדים התלוננו על זה שהם לא יכולים לישון. גם להם הסברנו שמדובר במצווה גדולה, אבל זה לא עזר להם למחרת בבוקר להתעורר בזמן. היינו צריכים אורך רוח מיוחד כדי להסכים שהאסיפות תהינה בביתנו, ולא להגיד, שהפעם זה יהיה אצל מישהו אחר.

היתרון לעובדה שזה בביתנו היה ברור. מדובר בבית של מישהו ניטרלי שלא השתתף במחלוקת, במריבות, בלשון הרע. מישהו שדעתו נחשבה חכמה ולא מוטה לאחד הצדדים, מישהו שלא 'לקח

צד' ולכן נראה הוגן יותר. בבית של מישהו אחר אולי זה היה נראה אחרת, אבל כשאני ניהלתי את האסיפה בביתי, קולי נשמע והצלחתי איכשהו לנווט את העניינים, בצעדים קטנים, ברוב האספות, כולם ראו שהעניין שהיה תקוע ורק התלהט החל לקבל צורה של החלטות, של הבנות, משהו הסתדר. אש המחלוקת שכמעט שרפה את ההיכל, כבתה בטרם הפכה לבעירה. ואחר כך התחילו הדברים להסתדר. הצבעה ועוד הצבעה, ועד חדש נבחר, החלטות התקבלו ברוב קולות, השלום חזר לשכון באוהלנו.

אחרי שכל העניינים הסתדרו ושוב לא היה צורך בשום אסיפה, קיבלתי שיחת טלפון מפתיעה מראש הישיבה. "החלטנו", הוא אמר, "שהעונש של הרחקה לצמיתות היה קשה מדי. אנחנו רוצים להחזיר את בנך וליישר את ההדורים".

בני, שהכבוד שלו שהושפל היה הבסיס שעליו ישב כל הכאב שלו, הופתע מהצעד, ועשה צעד משלו. הוא הסכים להודות, בלי שהתבקש אפילו, ממרומי גיל העשרה הבטוח שלו, שהוא אולי הגזים.

אחרי שתי פגישות גם עניין זה בא על פתרונו בצורה הטובה ביותר. מני אז שקט ושלווה בביתנו, בבית הכנסת השכונתי וגם בישיבה של בני.

הוא היה המשגיח - שלי!!!

שח לפניי פעם בחור מבוגר:

לא אשכח את המשגיח שלי בשיעור א' בישיבה קטנה, מבחינתי זה היה **המשגיח!!!** בה"א הידיעה! ומיד הסביר:

בצעירותי, "סבלתי" משובבות יתר... כולם ידעו שאני בחור טוב שיושב ולומד אך בנוסף לזה גם הייתי קונדס לא קטן, יום אחד גבר עלי יצרי ובאמצע הסדר עליתי לקומת הגג שבפנימייה ועישנתי סיגריה. והנה, תוך כדי העישון סובבתי את הראש ולפתע הבחנתי בדמותו של המשגיח עומדת בכניסה לגג...

הייתי בטוח שהוא ראה אותי, פשוט לא היה שייך אחרת.

נבהלתי, לא ידעתי מה לעשות. אך ראה זה פלא! היום עבר והמשגיח לא דיבר איתי מילה על כך, וכך עבר לו עוד יום ועוד... עד שהבנתי שהוא לא מתכוון לדבר איתי על זה. בכל אותם ימים ובכל התקופה שלאחר מכן, בעצם עד סוף השנה, הוא התייחס אלי בצורה רגילה כאילו לא ראה אותי עובר על חוקי הישיבה, ונוהג שלא כשורה. למרות שהייתי בטוח שהוא אכן ראה...

השתיקה הזו, שבעצם שמרה על כבודי, בנתה אותי, וגרמה לי לאהוב אותו.

ולא רק זה, הוסיף, עצם זה שהוא לא שוחח איתי על הנושא, כל כך נגע לליבי באופן שלא רציתי ולא יכולתי לחזור שוב על אותו מעשה!

אכן, יש כח אדיר בשתיקה!!!